

KŘESŤANSKÉ LISTY A HUSŮV LID

Časopis Národní Jednoty Československých Protestantů v Americe a v Kanadě

Ročník LXIII (XXII)

Chicago, Illinois Říjen (October) 1961

Číslo (No.) 10

Reentry of Second Class matter at the Post Office at Taylor, Texas. Acceptance for mailing at a special rate of postage provided for in section 1103. Act of October 3, 1917, authorized July 11, 1918.

Žalm 121

*Své oči pozdvihuji vroucně k horám,
však vždy jen marně čekám, marně volám.
Jen Hospodin je moje spasení,
Ten vládne nad nebem i nad zemí.
On z pravé cesty sejt nedopustí,
nad tebou bdí, tě nikdy neopustí.
Hle, nedříme a nespí strážce tvůj,
on před zlým jistě ochrání lid svůj.
Tvým strážcem je Bůh tebe milující,
on zastínění tobě po pravici.
Již ve dne slunce nesžehne tvou líc,
již v noci nepotká tě zlého nic.
Hospodin tvůj je s tebou vždy a všude,
on o tvou duši pečovatí bude,
on nad životem tvým vždy bude bdít,
v něm strážce svého věčně budeš mít.
(Lze zpívat na nápěv písně č. 246 ze zpěvníku
českobratrské církve evangelické.)*

(Překlad br. Františka Tyralíka).

Józa Novotný:

Plná radost.

*"Toto mluvil jsem vám, aby radost má
zůstávala ve vás a radost vaše byla
plná." (Jan 15, 1-2.)*

V každém lidském věku mají lidé určitá přání, která charakterisují ono životní období. Děťství se vyznačuje svojí nezkroutnou touhou po hře. Dospělý věk má jinou tužbu — úspěch, ještě později užitečnost. Stáří pak si žádá již jen bezstarostný život. To jsou ty různé životní programy různých období životních. Hravý, úspěšný, užitečný, bezstarostný život. Co charakterisuje mládí? Myslím, že na tuto otázku dobře odpovídá náš předmět. Radostný život. Sotva naleznete mnoho mladých lidí, kteří by popřeli, že radostný život jest jejich ideálem. Ti, kteří nesouhlasí,

nepatří do této skupiny.

Horší to bude s definicí, co jest radostný život. Všichni chtějí radostný život a přec jest rozdíl v názoru, co má býti obsahem radostného života. Ptali se křováka, co jest radostný a co jest žalostný život. Odpověděl: "Přijde-li můj soused, zabije mne a vezme mou ženu — to jest žalostné. Přijdu-li já, zabiji souseda a vezmu si jeho ženu — to jest radostné." "Usmíváme se nad touto životní filosofií, srovnáváme-li však obsah této filosofie s obsahem názoru mnohých dnešních filosofů a jejich hojných následovníků, seznáte, že není vlastně rozdílu mezi oběma.

A dnešní mládež? I když to mnohý nevsloví, žije prostě tento názor. A co jest to? Životní radost za každou cenu, třeba na úkor jiných, třeba svojí radostí působím jiným žalost. V podstatě jest to jen jeden jediný názor na radost. V naprostém rozporu s touto radostí jest křesťanský názor na radost. Ba velká většina mladých lidí bude vám tvrditi, že vedle požadavku radostného života křesťanství neobstojí, že v programu radostného života křesťanství nejen nepomůže, nýbrž že jest spíše nepřející, nepřijemnou brzdou v úsilí po radostném životě. Běžný názor jest, hlavně v komunistických zemích, že křesťanství se dobře nesnáší s životem, hlavně s veselím života. Nezaslechli jste to zase a zase: "Na to mám dost času až na smrtelné posteli"? Jest to pravda, že křesťanství není pro mládí, že zakazuje věci, které chce mladý člověk, že v křesťanství není nic, co by pomohlo naplnit požadavek radostného života? —

Chceme-li na tuto otázku správně odpověděti, musíme přirozeně k pramenu, k Ježíši. Co pravil o radosti, jak se radost jevila v jeho životě?

KŘESŤANSKÉ LISTY A HUSŮV LID

Christian Journal and the People of Hus
Křesťanské Listy 1898 Husův Lid 1940

Vychází měsíčně. Vydává Národní Jednota
Československých Protestantů v USA
a Kanadě

Published monthly by the National Union of
Czechoslovak Protestants of America

Redaktor (Editor) ----- J. P. Tatter

2650 Leyden Street, Denver 7, Colorado

Články, zprávy pro časopis a knihy k recenzi
poslejte na redaktora.

Za své příspěvky odpovídají autoři sami.

Předplatné — Subscription \$2.00 per year.
Předplatné, milodary na časopis, jakož i pří-
spěvků Jednotě . . . k podpoře strádajících
uprchlíků, dětí a nemocných, zaslejte laska-
vě na adresu pokladníka Jednoty:

Mr. John Opie, 4800 South Hoyne Ave.,
Chicago 9, Illinois

Return Address Adresa Administrace
4800 South Hoyne Ave., Chicago 9, Illinois

Ježíšův ideál jest plná radost, jak náš text praví. A co plná radost jest, ukazuje jasně v nesmrtelném vypravování o marnotratném synu. Ježíš velmi rád volí obraz, chce-li některou pravdu objasnit. — Když jest marnotratný syn nejdále z domova otcovského a když přijde sám k sobě, přehlídí svůj nedlouhý mladý život. A co že vidí? Dvě období mládí. Obě období radosti. Avšak jedna z nich jest radost, kterou svět dává a za kterou se nezadržitelně rozběhl. Druhá pak jest radost plná, kterou prožil v domě otcovském. Když jest marnotratnému synu zle, když zašel tak daleko, že si musil doznat, že jeho stav jest skutečně zlý, když objevil sama sebe mezi vepři, začíná toužit po radosti. Neďtevte se mu, vždyť jest mladý člověk. Jest to však mladý člověk, který prožil obojí radost křesťanskou a radost světskou. Má vlastní zkušenost a tedy vlastní názor. Nikdo nemá na něho vliv. Na kterou z těch radostí vzpomíná, po které touží? Která byla ta radost trvalá, plná? Vzpomínal snad na tu radost, po které nejprve toužil a za kterou se rozběhl do světa? Říkal si snad v duchu u vepřů, když přišel sám k sobě: "To jsem to tenkrát užil s těmi kamarády ve světě?" Nic z toho. Na tuto radost vůbec nevzpomíná,

protože se za ni stydí, protože ho zklamala. Vzpomíná však na radost čistou, trvalou, plnou, nehršnou. Odstup mu dal správnou perspektivu. A tuhle zkušenost vám potvrdí všichni moderní marnotratní synové a jistě budou mluvit podobně, když přijdou sami k sobě a jsou upřímní k sobě.

Jaký jest tedy názor Kristův na pravou radost? Kristus nejen dovoluje, nýbrž chce radost, musí to však být radost nehršná. Radost, která nezpůsobí jiným bolest . . . Radost, která nezpůsobí radujícím se jizvy ve svědomí. To jest to negativní. Avšak Kristus má i v radosti, jako v každé náboženské a mravní hodnotě své nové požadavky, své "slvechali iste, že říkáno bylo starým, ale jáť pravím vám." Kristova radost jest plná, dokonalá. To, z čeho se lidé radovali, když on přišel na svět mu bylo málo. On chtěl více. Co jest to nové? Kristus klade odpověď na tuto otázku do úst marnotratného syna. Neobrácený marnotratný syn má tuto tužbu, pokud se týče radosti: "Dej mi". Dej mi to, co pokušení mi našentává. Dej mi tělesné statky, světské věci. Chtl to, co dnes komunistický svět zdůrazňuje, když úplně škrtá neviditelný, duchovní svět, když člověka redukuje jen na tělo a náboženství posměšně nazývá opiem. Když marnotratný syn obě okusí, rozhoduje se pro tento vyšší požadavek, pro tuto vyšší cestu: "Učiň mne." Učiň mne silným, abych volil raději radost z vítězství nad pokušením, než rozkoš za každou cenu. Běda každému systému, který vám může jen něco dát, avšak nemůže z vás něco učinit.

Tužba lidí, jejichž ideálem jest světská radost, jest sloveso "míti" — tužba pak lidí, kteří chtějí plnou radost, jest sloveso "býti". Než není to vše. V Kristově radosti jest více.

V podobnosti o marnotratném synu čteme, že počali veselí býti a ku konci Kristus praví, že veseliti se a radovati se náleželo. Kdo počal vesel býti a proč veseliti a radovati se náleželo? Neradovali se všichni. Neradoval se starší bratr, radovali se však služebníci. — Proč se neradoval starší bratr a proč se radovali služebníci? Všimněme si dobře, kdo měl podíl na záchraně ztraceného syna. Moudrý otec rozděljuje zachraňovací práce a poděljuje všechny služebníky. Jeden chystá obuv, druhý oblek, třetí prsten, čtvrtý stůl. A proto počali veselí býti. Měli podíl na zá-

chraně marnotratného syna, proto se dovedli radovat. Radovali se z radosti jiného. Starší bratr se neúčastnil této práce, proto se u něho projevil opak radosti—hněv. To jest poselství Ježíšovo.

Enrico C. S. Molnár:

V Evropě po dvaadvaceti letech.

*Křídla času slyš vát.
Kraluje plémě vždy jiné.
Rod a město i stát
rodí se, vrcholí, hyne.*

Otakar Fischer

Vracet se do Evropy po dvaadvaceti letech, dívat se opět na pevninu, která byla rodištěm a kde, za naší nepřítomnosti, ničívá válka zabila miliony lidí, zmrazila společnost, vyhladila města a kde dorůstá celá nová generace, a kde se znovu vítáme s přáteli, známými a příbuznými o dvacet dva roky starší než jak nám utkvěli v paměti — znamená cestu objevnou i pouť.

Zde je hrstka prvních dojmů: řada lesknoucích se mrakodrapů odvážně retušující renesanční siluetu Milána; hromadný hrob pro 40.000 lidí zabitých či udušených během jediné noci leteckých náletů v Hamburku; visutá dráha pomalu stoupající přes hladké ledovce k alpskému vrcholku nad průsmykem a hospicem svatobernhardským; piknik ve stínu oblouku římského akvaduktu u Pont-du-Gard; labužnické vychutnávání "pasty", a Chianti v malé trattorii v sousedství sv. Apolinare in Classe, zatím co na obzoru kopule byzantské Ravenny se chvějí v poledním slunci . . . radost z pomalejšího tempa, blažené chvíle k vychutnávání života. A oddech nad tím, že Evropské noviny se tolik a tak hystericky nezabývají denními zprávami o Eichmanově teatrálním procesu či o berlínské krizi. A ovšem lítost, že jsme přijeli příliš pozdě pro některé přátele, kteří už odešli, a že od jiných nás dělí ta neblahá železná opona.

Ve vestfálském městečku Bottrop jsem slavil svatou večerí Páně podle řádu americké episkopální církve, zatím co dp. Filip Elbert,

farář starokatolické církve, překládal do němčiny. (Polovina sboru pozůstává z uprchlíků z východního Německa, kterým zdejší sbor našel domoviny i práci). Dva dni později, v jiném městě, jsem kázal německy a vykládal bohosloveckým studentům theologickou situaci v USA. Všude jsem našel přátelské přijetí; radovali jsme se z ekumenického bratrství, které překonávalo hranice vytýčené jazykem i tradicí. Z hovoru se starokatolickým klerem jsem se však nemohl zbavit dojmu, že jejich církev (se kterou jako anglikáni máme "inter-communion"), aspoň v Německu, je bohoslovecky příliš ovlivněna negativním postojem vůči Římu; je nadmíru defensivní, tak že nemá dosti pozitivního programu pro úspěšnou evangeliaci. Jen o něco málo lepší to bylo v Hanoveru, několik kilometrů vzdáleného od železné opony, kde evangelici z celého německého Slezska se sjeli na t. zv. "Kirchentag". Mezi řečníky byl lutherský biskup Hans Lilje, Dr. Oskar Wagner z Mnichova, Dr. D. Konrad, profesor bonnské university, a Herr Bartels s typicky německým titulem "Oberlandeskirchenrat." Také jsem slyšel starého Adenauera a presidenta Lübke.

Šel jsem na bohoslužby v malém evangelickém kostele v Černém lese (Schwarzwald) a ptal jsem se v duchu mimovolně, zdali ti sedláci s vyšívanými šlemi a jejich selky s barevnými šálky vůbec rozuměli celé té řadě barthovských paradoxů přednášených směšně pompésním malým farářem, který gestikuloval na kazatelně přilepené vysoko na sloupu pod vyřezávanými barokovými andílky. Ti cherubové vyhlíželi taky jaksi udiveně.

Zápalné bomby vrhané s nebes za druhé světové války vyrušily více německé filosofy než německé bohoslovce z mlhy samolibé spokojenosti. A přece chodníky kolem mnohých kostelů od Hamburku do Stuttgartu jsou vydlážděny černým šterkem z vyhořelých zřícenin.

V malebném Švýcarsku, zemi se starou demokratickou tradicí a svobodou, jsem putoval po stopách rodinných předků, v Seeliberku nad lucernským jezerem, ve federálním archivu ve Schwyzu, i ve Vuorzu v romanšské části grisonského kantonu. Ale tyto osobní důvody by čtenáře KL & HL příliš nezajímaly a proto opustíme Švýcary rychle

šplüngenským průsmykem a jedeme na jih do Itálie.

V Ravenně jsem se účastnil sjezdu mezinárodní Dantovské společnosti; byla to spíše esoterická debata. Co mne ale zaujalo bohoslovesky a opojilo umělecky, byly nádherné byzantské mozaiky zachované v kostelích čtvrtého až šestého století, roztroušených po celém to starobýlém městě mezi melancholickými náhrobky gothského vladaře Theodorika a italského básníka Danta. Bylo to v Ravenně, kde mozaikové umění dosáhlo nejvyšší umělecké úrovně, předstihující svou originalitou podobné klenoty Říma a Cařihradu. V Miláně jsem se podíval na sjezd evropských royalistů (bylo tam též několik českých šlechticů), ale moji hlavní zastávkou tam byly dva kostely, ten, ve kterém se nachází malba poslední večeře Páně od Leonarda da Vinci, a ten druhý, kde je náhrobek svatého Ambrože, velikána církevních dějin. V Piemontu i v Lombardii jsem navštívil valdenské přátele a příbuzné, se kterými bylo potěšení obnovit předválečné přátelství. V Bergamu jsem přenocoval u vice-moderátora valdenské církve, faráře Nerí Giampiccoli. Vyprávěl mi o zájmu valdenských bratří o nedávné návštěvě anelikánského arcibiskupa canterburského u papeže. Po svém hovoru s Janem XXIII. Dr. Fisher řekl valdenskému moderátorovi: "Nezdali jsme se žádné z našich zásad a nezradili jsme své přátele."

Ačkoli je dnes náboženská situace v Itálii mnohem normálnější a klidnější než byla před válkou či kdykoli předtím, měl jsem dojem, že valdenští stejně jako starokatolíci v Německu, se bojí ekumenických diskusí, které by zahrnovaly římské katolíky. Ač nemůžeme úplně souhlasit s jejich zdráhavostí, možno s nimi sympatizovat, pamatujeme-li se na jejich bouřné a bolestné dějiny. Agapés, jejich slavné konferenční středisko, vybudované po poslední válce vysoko v Alpách, dále přitahuje mládež z celé Evropy.

V Ženevě jsem se účastnil bohoslužeb v americkém episkopálním kostele na Rue de Monthoux. S velkým překvapením jsem se tam po bohoslužbě při "coffee hour" sešel s kolegou Dr. Edwardem Hobbsem, který vyučuje teologii na našem semináři v Berkeley i v Los Angeles, a jenž se právě chystal na sabatickou studii hermeneutiky v seminářích

v Heidelbergu, Marburku, Tübingen, a švýcarském Curychu. Dr. Floyd W. Tomkins z mezinárodní komise "Faith and Order" mi ukázal středisko světové rady církví. Jakmile jsem vzdal povinný hold této hoře Sinai světového ekumenismu, jel jsem do Francie podívat se na starodávné Cluny a nedalekou obec Taizé, která je dnes pozoruhodným klásterem francouzského protestantismu. Byl jsem mezi nimi asi čtyři dni. Hovořil jsem s mnichy, diskutoval jsem s nimi o jejich bohosloví a měl jsem schůzi s jejich presbyterním opatem, Abé Roger Schutzem. Taizé, středisko obživného liturgického hnutí, uplatňuje rostoucí vliv nejenom v Taizé na čtyřicet mnichů ze všech společenských vrstev. Celá polovina pozůstává z bývalých evangelických farářů, ostatní jsou laikové. Většina je z Francie, ale jsou tam evangeličtí mniši z Belgie, ze Švýcar, z Německa, Holandska, i ze Švédska. Jeden z bratří je vynikající umělec, jehož avantgardní rytiny ozdobují řadu významných evropských muzeí. Jiný laický bratr vytváří úžasně moderní keramiku a malované sklo. Nedávno byl pozván, aby navrhl okna pro jistou katedrálu v Kanadě. Nebylo vyhnutí, a koupil jsem celou řadu knih, které vycházejí z mnišské tiskárny v Taizé s překvapivou frekvencí.

Mniši si říkají "Communauté de Taizé" a podrobují se františkánsko-kalvínské kázni s trojím slibem poslušnosti, celibátu, a chudoby. Za mého pobytu bylo v Taizé asi třicet návštěvníků, většinou farářů, z Francie, Německa, Dánska, Švýcarska, Anglie, a USA. Bili mezi nimi luteráni, presbiteriáni, anglikáni, dva katolíci a jeden kvékr. Zde, nedaleko starého střediska středověkého monasticismu, Cluny, moderní hnutí v Taizé uskutečňuje ekumenické sblížení prostřednictvím liturgického obživení. Anglikánský biskup z Sheffieldu je častým návštěvníkem v Taizé. Slyšel jsem mezi Taizéskými bratřími hovor o tom, zdali by si měli zajistit biskupskou ordinaci. Za středověkou zdí v Taizé jsem se sešel se skupinou třiceti mladých Němců, kteří pracovali na znovuvybudování kostela a budov zničených za poslední války. Přišli do Taizé před dvěma roky a budou tam ještě nějaký ten rok. Žádný z těchto studentů nedostává ani halěře za svou práci. Všichni jsou zde, aby svou práci do jisté míry odči-

nili část viny Německa, které za nacistických dnů přineslo tolik utrpení Francii a jiným zemím. Toto hnutí bylo zahájeno předsedou německé evangelické církve, farářem Lotharem Kreysingem, jenž je farářem sboru v západním Berlíně. Potřebné peníze pro tento projekt jsou sbírány v berlínských sborech.

S lítostí jsem opouštěl Taizé, abych pokračoval na své pouti jihem Francie. Spěchav přes Lyon, kde přišlo, jsem si vyhledal Saini-Montan-en-Vivaraís, u města Montélimaru na řece Rhôně. Podle tradice mnich Montanus zde trávil 35 let v pátém století (Myslím, že bych si vyvolil lahodnější místo pro tak dlouhé poustevničení). Co mne zvláště zaujalo, byl hrad, nyní imposantní ruina, kde slavný hugenotský admirál Coligny s 2,000 zbrojnoši a 300 jezdcí vítězně přestál obležení trvající dva měsíce. Snažil jsem se porozumět tomuto výkonu, protože dnes St. Montan dověde opatřit vodu a stravu sotva pro jediného turistu. Vyhnán nehostinnými zříceninami, ztrávil jsem noc v hostelerii trapistickeho opatství Aiguebelle, kde mi byla daná večeře o samotě v tiché síňce s krucifixem. Aiguebelle byla založena roku 1137 (instalace s vodovodem atd. vypadala podle toho taky autenticky!) cisterciány z Morimondu, větve slavného kláštera v Cîteaux. Trapisté z Valsainte sem přišli roku 1815. Literárně známý Curé d'Ars zde byl hostem před lety a snad spal v témže pokoji, který mi teď byl přidělen. Jednou z poboček Aiguebelle je Notre-dame des Neiges v Cevennách (která byla inspirací pro báseň Roberta L. Stevensona, "Our Lady of Sorrows"). Před zhasnutím svíčky, mnich-hostitel se se mnou loučil na noc s těmito slovy: "Que le Seigneur tout puissant vous accorde une nuit tranquille." V poctivosti chci se přiznat, že se mi více zamlouvalo méně přísné a radostnější pohostinství presbyterních mnichů v Taizé.

Zamiloval jsem se do Provençalska, země trubadurů a dvorní lásky. Cikády cvrčely dnem i nocí, a tak jsem se nedivil, když jsem uviděl hudebního cvrčka zakresleného do heraldiky provençalského klenotnictví. Vzduch je provoněn levandulí, tymiánem a rozmarínem. Co chvíli jsem zpomalil auto, když jsem spatřil scenerii jakoby namalovanou štětcem Cézannovým, Gauguinovým či Van-Goghovým. Tatáž čistota modrých nebes,

tytéž červené tašky střech a věží, tatáž jasnost barev skoro kalifornských. Vzpomněl jsem si na básně provençalského barda Mistrala, které jsem četl před léty. Pokusil jsem se najít nějaký tenký svazek jeho básní u knihkupce v Nîmes, ale nadarmo.

Po obvyklé turistické překážce na cestě na jih v podobě papežského paláce a slavného avignonského mostu, jenž nikam nevede, jsem byl zastaven opravdovou překážkou: barikádami postavených revoltujícími sedláky, kteří protestovali proti mizernému výdělku. Byl jsem svědkem několika ošklivých scén násilnosti; v prvním návalu hloupé odvety policajti posláni narychlo De Gaullem, zabíjeli dobytek sedláků. Byv přinucen odbočit na postranní stezky, objevil jsem Francii, o jaké se mi ani nezdálo, že by mohla ještě dnes existovat: silnice horší než v hinterlandu zaostalých částí Mexika, špinavé a smrduté vesnice obývané zmrzačenou, nahrblou a nemocnou chudinou Francie. Tu byly výjevy, které by si Cézanne nikdy nebyl odvážil dát na plátno. Nakonec jsem s námahou projížděl smutnou a dlouhou řadou opuštěných obcí, "villages abandonnés", s desertovanými chalupami, relikviemi vylištěných měst, kterým by na americkém západě říkali "ghost towns." Scény naprosté desolace. Tiché ulice, kamenné zdi, prázdná okna. Chomáče trávy rostoucí uprostřed jídelny.— Krajina se stávala čím dále tím hrbolatější šedými skalami, které vyčuhovaly jako žebra z mršiny kdysi vypasené. Barikády mi znemožnily návrat na asfaltovanou silnici u Narbonne, a jelikož nebylo žádného hotclu v opuštěných vesnicích, udělal jsem si z nouze ctnost a přenocoval jsem v opuštěném kamenném domě v tiché obci Gorp de Bignol de Hérault. Později jsem byl přivítán jediným pozůstalým obyvatelem Gorpu, sedlákem s mozoľovatými rukama. Vystoupiv z černého stínu jako v řeckém dramatu, nabídl mi trochu svého vína, trpkého variantu vína Beaujolais. Ačkoliv si těžce vydělával asi dvacet dolarů měsíčně, odmítl nabízené franky za to, co jemu symbolisovalo pohostinství. Připamatoval jsem si, že jsem byl v Cevennách, horách, které daly světu tvrdohlavé Kathary, Albigenské a Hugenoty — pyšné Galy. Starý můj souseď vyprávěl, že ještě před deseti lety bylo v Gorpu na třicet obyvatel, vět-

šinou bratří, synů, dcer, vnuků a bratranců. Všichni odešli za zelenějšími pastvami v městských továrnách. Barikády a chudoba, to je cena, za kterou francouzský militarismus se snaží uchovat zbytek své koloniální říše v Alžíru.

Po zdvihačím mostě a obranných věžích středověkého města Carcassonne, zelené lisy slunné Katalonie. Mou první zastávkou na iberském poloostrově byla fantastická červenavá hora Montserrat, bájný Montsalvat Parsifalův, s nepřístupným klášteřem a středověkou schránkou svatého Grálu. Hora sama je rozsáhlou skupeninou malebných balvanů, které se vynořily z hlubin ohromného jezera po geologickém otřesu před miliony roků. Svahy stoupají téměř kolmo 1,500 metrů nad planinou zelené Katalonie. Zde před 1400 lety opat Olíba založil klášter. Tady sv. Ignác z Loyoly prožil své obrácení po rytířské vigilii před "Černou madonou". Je to impozantní seznam historických osobností, jejichž jména jsou spojována s dějinami Montserratu. knížata barcelonská, králové katalonští a provençaalští, Ferdinand a Isabella, Karel V., Filip II., papež Julián II., jenž byl opatem "in commendam," Cervantes, Lope de Vega, Goethe, Mistral, Wagner, a G. K. Chesterton . . .

Montserrat, v dobách minulých středisko katalánské renesance, je dodnes duchovním ohniskem nezávislého ducha Katalonie. Všechny nápisy v budovách klášterních jsou buď latinsky nebo katalánsky, málokdy španělsky. Římsko-katoličtí Kataloňané oslavují zde dokončení své "romerie" či pouti sardanou, nakažlivě lidovým tancem na terase před hlavním vchodem. Montserrat je vpravdě nejenom středem katolické pobožnosti, ale také silným symbolem katalánského regionalismu. Mnichové vydávají řadu vědeckých prací v první španělské tiskárně, která zde byla vystavěna v druhé polovici patnáctého století. Dnes mnichové vydávají historické, liturgické a patristické studie, i notovanou hudbu gregoriánskou a polyfonickou. Tato vydavatelská činnost spolu s tvůrčí prací výtvarného umění činí z Montserratu čilé středisko katalánského a španělského liturgického pokrokového hnutí.

Měl jsem dlouhý rozhovor s jedním z benediktinských mnichů, který patří mezi vůdčí

osobnosti moderního hnutí liturgické renesance. Vykládal mi zajímavé kapitoly z dějin Montserratu, o mystikovi Raymondu Lullovi, který je tu pohřben, atd. Také mi vyprávěl o týdenních schůzkách, které měli montserratští bohoslovci s protestantskými faráři z celé Katolonie, asi před půl rokem, až tomu učinil přítrž civilní guvernér Barcelony, Frankův patolízal.

Přes Zaragozu jsem jel do Madridu. Maně jsem si vzpoměl na linie básně "Z evropských žalmů," kterou napsal Otokar Fischer za španělské občanské války,

"Já nikdy nebyl v Madridu. Až teď,
kdy Madridem být přestává. Jsou chvíle,
kdy umírající se zjeví tomu,
kdo po něm toužil. Kolikrát jsem šel
tvou branou de Alcala, kolikrát
jsem viděl uličky, kde don Juan
se toulal zakuklen, a kolik snů
mě polaskalo kouzelnými jmény
jak Virgen de la Soledad, jak Prado,
jak Buen Retiro . . . Nyní chmurný host,
já celuji tvé šklebící se rány,
mne z masakru, jež straší pod jehlou,
zní věčná píseň lidstva, Kain a Abel,
a nočním srdcem plyne vyčítání
jak Manzanares, řeka krvavá."

Kolik vod už uplynulo od těch dnů pod Karlovým mostem! Dnes jsem viděl v Madridu vnější jizvy už jsou zacelené. Byl jsem hostem biskupa španělské reform. episkopální církve, vdp. Santos M. Molina. Kázal jsem španělsky v katedrále El Redentor (Spasitele) na ulici Beneficencia ve starém městě. Hlavní brána vedoucí na ulici Beneficencia byla zavřena na dva zámky už řadu let. Každý z nás musil použít malých postranních dveří ze dvora. Věřící přicházeli do katedrály v malých skupinách, protože existuje španělský "výtržnostní zákon," platící jen pro nekatolíky, jímž se zakazuje veřejně scházet se na ulici, je-li tam více než pět osob. Kdyby bylo na příklad na ulici — cestou do kostela — šest episkopálů, policie by je mohla zavřít pro "rušení klidu." Setkal jsem se s episkopálním farářem z provinčního města, jenž prožil čtyři měsíce v žaláři prostě proto, že odpověděl na otázku katolika o zásadách své církve. Taková "propaganda" se pokládá ve Španělsku za "zradu." Španělská církev užívá liturgie mozarabické, která se

datuje z dob křesťanské církve ze vlády arabské ("moufenínské").

Biskup Molina jel se mnou do Toleda, kde byl mým laskavým průvodcem. Tento představitel španělské církve je všestranné informovaným historikem. Před několika lety napsal disertaci o pedagogických metodách Komenského. S radostí jsem tedy s tímto přítelem české reformace navštívil toledskou katedrálu, založenou roku 1226, staré synagogy v arabském slohu, vystavěné za vlády chalífů toledských a granadských (jedna z nich se jmenuje synagoga Santa María la Blanca!), dosud stkvící se oslepující africkou bělostí doby murské. Především mne zajímaly malby El Grecovy, a tu ovšem jeho geniální "Pohřeb hraběte Orgaza," jenž je dosud zavěšen na témže místě v malém kostele Santo Tome, kam ho El Greco pověsil před více než třemi sty lety. Sen mnoha let došel vyplnění. Toledo, se svými živelnými změnami mezi oslňujícím sluncem a studenými vichry z hor, se svou přísnou a přímo architektonickou krajinou, se svými starými mosty nad Tágem, žlutými jako afričtí lvi, patří spíše věku arabskému a zašlé slávě španělského impéria. Při tom každý dům s podkovitým arkýřem a každá klikatá ulice, kterou chodili pitvorní trpaslíci, je prolnta duchem El Greca, malíře z Recka, jenž tu ztrávil třicet let svého plodného života.

Z Toledo jsem se vrátil na sever. Auto si to šinulo sluncem vyprahlou planinou staré Kastilie. V Burgosu jsem se zastavil u mohutně věžaté katedrály, kde dosud vystavují meč bohatýra Cida a Rolandův "poklad." A nevěřil jsem svým očím, když z postranní uličky jsem viděl tisíce chudiny žijící v jeskyních a zříceninách u městských stok. Nikde jsem neviděl v Evropě takového strašného kontrastu mezi bohatými a chudými jako ve Španělsku. Téhož týdne naivní reportéři Hearstových novin psali domů do USA, že "dnešní Španělsko má poměrně kvetoucí hospodářské poměry. Můžete se procházet uicemi v noci v úplném bezpečí. Vidí se všude mír a prosperita. Jestliže tohle je výsledek diktatury, pak pravíme: podporujte je ze vší síly!" (Casopis TIME z 11. srpna píše, že to stálo tříčlennou skupinu Hearstovu tisíc dolarů denně v Evropě. S takovou vysoiou "úrovní" není divu, že se dověděli více o

kaviáru než o kavernách burgosských!).

Severně od Madridu jsem si pozval do auta "hitchhikera." Byl to římsko-katolický lazaristický kněz. Povzájemném představení mi řekl: "Nemáme svobodu myšlení ve Španělsku. Kdybychom měli opravdovou svobodu, hned bych se stal protestantským farářem. Ale za dnešních poměrů to nemohu udělat. Vláda by pronásledovala mou rodinu. A za takovou cenu to nechci." Po celé cestě Evropa bylo mým pravidlem nabízet jízdu "hitchhikerům," studentům, obchodníkům, sedlákům. Pomáhali mi lépe rozumět krajině, kterou jsem projížděl. Každý kterému jsem nabízel jízdu ve Španělsku, přiznával, že není náboženské svobody v této krásné zemi. Nemocný student, kterého jsem odvážel do nemocnice v Zaragoze, mi řekl: "Mluvim svobodně ve Vašem autu, a děkuji Vám za tu vzácnou příležitost, ale nemohl bych takto hovořit na ulici našeho města či na naší universitě." Jiný spolucestující, tentokrát ochodník, mi říkal: "Chodím do našeho kostela ne proto, že bych věřil v katolická dogmata (myslím, že by mne náš kněz i starosta definovali za "kacíře"), ale proto, abych byl v kostele viděn patričními autoritami. Jinak by můj obchod trpěl." Učitel mi řekl: "Jsem přirozeně náchylný křesťanství a zbožnosti. Ale prostě nesouhlasím s násilnými metodami, jimiž je náboženská uniformita vnucována naší zemi. A je to právě pro ten útisk, že antiklerikalismus je tak silný ve Španělsku. Kdybychom tady měli opravdovou svobodu, zbyly by ve Španělsku asi jenom tři miliony římských katolíků." Elegantní důstojník, kterého jsem pozval do auta u obce Miranda de Ebro, mi řekl: "Doufáme, že budeme mít konstituční monarchii, když Franco odejde. Republika by neměla dosti síly odolat komunismu. Opakovalo by se to, co se u nás stalo před dvaceti pěti lety. Jenom monarchie by nám mohla zajistit svobodu a klidný vývoj do normálních poměrů."

Když se přijíždí do území Basků, vidí se hned čistší a úhlednější domy, modernější zemědělské metody a jistá atmosféra paličatého individualismu. Město Vitoria vypadalo, více jako dobyté město. Všude vojáci. Kasařna. Franco nezapomíná, že Baskové bojovali za svou svobodu. Starší generace Basků byla decimována Frankovými legionáři za ob-

čanské války. Tady i v Katalonii lze vidět podél cest návěští, která připomínají Kataloncům i Baskům, že "Aqui se habla cspañol."

U Irunu a Hendaye jsem přešel přes hranici do Francie. Špetinku lepší silnice. Jízda o závod přes Francii, abych nebyl zadržen jiným selským povstáním. Krátké návštěvy katedrál v Bayonne, Angoulême, Poitiers, a Tours. V rekordním čase dvou hodin jsem projel špinavou Paříží (jak byla pěkná a čistá, když jsem tam byl před válkou!) a brzy jsem byl v Boulořne sur Mer. Převoz kanálem. Bílé útesy doverské. Anglie.

A poslední zastávka na mé evropské pouti: katedrála kanterburská a Londýn. S tímto impresivním anglikánským finálem mé evropské prázdniny se schylují ke konci. Krátká, ale radostná návštěva s osobními přáteli, se kterými jsme se neviděli celou řadu let: br. Přemysl Pitter, Dr. Karel Hujer z Chattanooga University v Tennessee, a paní Elsa

Tutschova v Enfield. Sešli jsme se v pohostinném domě profesora Maywalda. Hodiny rychle utíkaly. Na letiště za londýnské mlhy. Děšť na irském letišti Shannon. Noční let přes Atlantik. Pod námi oceán skrytý pod pokrývkou mraku, a nad námi hvězdy a měsíc. Ranní zastávka v Bostonu a správka motoru, který se rozkašlal nad Newfoundlandem. New York a čtyřhodinový přelet, "non-stop" do Los Angeles. Vítání doma, kam jsem se vrátil s hrstí bohatých vzpomínek. Bůh byl dobrotivý. Viděl jsme mnoho zázraků vytvořených lidskou důmyslností, ale žádný lidský výzkum se nemohl vyrovnat zázraku Boží tvůrčí lásky, odrážející se v životech skromných lidí po celé Evropě, ve fialce kvetoucí uprostřed sněhu v alpském průsmyku sanbernardském, ve večerním zpěvu bratří v Taizé, a v západu slunce nad kastílskou planinou.

J. K. Zeman:

Kolébka náboženské svobody na Moravě

(Dokončení)

IV.

UNDE HAEC LIBERTAS?

Nejzávažnější otázkou však zůstává problém: Odkud se vzala tato anachornická situace na Moravě?

Odpověď není snadná ani jednoduchá. Pochybují, že lze dát konečnou odpověď, dokud nebudou prozkoumány, a to se statistickou přesností, (a) nábožensko-politické názory pokud možno všech vůdčích osobností moravského veřejného života od sklonku 15. století až do doby bělohorské, tak jak jsou dosvědčeny na př. v sněmovních zápisech a v soukromé korespondenci³³, (b) konfese a jiné theologické spisy a polemická literatura všech vyznání, zastoupených tehdy na Moravě. To je ovšem úkol na celý život, úkol, kterého se mohou ujmout jen badatelé v ČSR, s přístupem k místním i ústředním archivům. Pokusíme-li se zde o náznakovou odpověď, jest to u vědomí, že jde toliko o "pracovní hypotesu" jejíž ověření bude záviset na dalším rozsáhlém studiu.

Máme za to, že uskutečnění náboženské svobody na Moravě bylo výslednicí různorodých a spletilých činitelů, jež lze zhruba rozdělit do tří skupin:

A. Podmínky a okolnosti.

1. Politická a kulturní i s o l a c e kačířských" Čech a Moravy od ostatního světa po válkách husitských vytvořila příznivé ovzduší pro anomální a anachronický vývoj, neuskutečnitelný v jiné zemi.³⁴ Pravdivost tohoto postřehu potvrzuje skutečnost, že náboženská svoboda dosáhla svého vrcholu na Moravě v první polovici 16. století, prvé než německá reformace (a katolická protireformace) začala významně ovlivňovat moravskou šlechtu a lid. S šířícím se lutherstvím v 2. pol. 16. stol. ujímala se na př. na některých panstvích neblahá zásada "cuius regio, eius religio".

2. Z l o m e n í politické a hospodářské moci katolické církve v Čechách a na Moravě husitskými válkami: i když na Moravě sekularisace církevního jmění nebyla provedena ani zdaleka tak radikál-

ně jako v Čechách³⁵, biskupský stolec v Olomouci nezůstal neobsazen jako arcibiskupské sídlo v Praze (až do r. 1562) a duchovní stav podržel své zastoupení na zemském sněmu, početní síla katolictví, a to zejména mezi šlechtou, poklesla v polovici 16. stol. na bezvýznamnou menšinu³⁶. Teprve cílevědomá potridentská reforma kleru a výbojná politika biskupů Pavlovského a Dietrichštejna obnovila prestiž a vliv katolictví.³⁷

3. **Z p u s t o š e n í** jižní **M o r a v y** za válek husitských a uherských (Matyáš Korvin), za vpádů Turků a jejich spojenců, jako vojsk Bočkajových r. 1605: chaotické poměry nevedou k upevnění řádů a ústřední vlády. Kdo se zabývá historickým místopisem Moravy, žasne, kolik pustých osad zůstávalo neosídleno nebo nedostatečně osídleno během celého 16. století. Ziskuchtivá renesanční šlechta hledala nové osadníky za každou cenu. Není pochyby, že h o s p o d á ř s k é důvody byly jedním z rozhodujících činitelů, proč moravská šlechta tak ochotně přijímala novokřtěnské uprchlíky na své statky a proč je tak vytrvale hájila proti Ferdinandovi.

4. **T u r e c k é** nebezpečí bylo účinným spojencem moravských stavů v jejich boji o náboženskou svobodu. Dá se prokázat chronologicky, že kdykoliv turecká vojska ohrožovala habsburskou říši, Ferdinandovo naléhání na vypuzení novokřtěnců z Moravy ustalo: vždyť byl odkázán na finanční a vojenskou pomoc moravských stavů! A ti dovedli mistrně využít pomoci těchto spojenců, jinak sotva vítaných.³⁸

B. Historické příčiny.

1. **S l a b o s t ú s t ř e d n í** (panovníké) v l á d y od válek husitských až po nastoupení Habsburků: když se Ferdinand I. ujal vlády, měl proti sobě oligarchskou koalici stavů, kteří si po generaci odvykli, přijímat rozkazy od krále.

2. Příslušnost vlivné většiny moravské šlechty, vyšší i nižší, k směřům **r e f o r m a č n í m**: kališnictví, Jednotě bratrské a později též lutherství. Obhajoba stavovských práv splynula s obhajobou práv náboženských.

3. **Anomální c í r k e v n ě - p r á v n í** p o m ě r y: Zatím co všude jinde bylo v daném území, příp. městě, jen jedno uznávané s t á t n í náboženství, v Čechách a na Mo-

ravě neexistovala státní církev od dob husitských. Pokusy Zikmundovy o obnovení katolického státního náboženství ztroskotaly, husitský král Jiří z Poděbrad byl vpravdě "pánem obého lidu",³⁹ od dob Jagelovců až po Bílou horu tu byla většinová církev podobojí (později pod silným vlivem lutherským), jež však nemohla požívat výsad "státní církve" od katolických panovníků. Výlučná práva katolické menšiny nemohla být obnovena, protože ke menšiny nemohla být obnovena, protože šlo o nepatrnou menšinu (asi deset procent v době největšího úpadku). Obě zmíněné církve však požívaly místní ochrany a podpory od jednotlivých pánů dle jejich přesvědčení. (Srv. vleklé spory o desátky a patronát.) V tom smyslu byly do určité míry církvemi státními.

Vedle nich se však — přes všechna počáteční pronásledování — udržela **J e d n o t a b r a t r s k á**, jakožto církev svobodná, plně a zásadně odloučená od vrchnostenské kontroly (dosazování kněží, platu atd.)⁴⁰ Jednota, dědička tradic tábořských a radikálních názorů Chelčického, byla **p r v n í s v o b o d n o u** (nezávislou od státu) **c í r k v í** od dob císaře Konstantina (313)! V Čechách — jak už bylo připomenuto — zůstala nezákonou církví až do r. 1609, na Moravě však požívala — až na místní výjimky — stejných práv. Na rovnoprávném postavení "sekt" s církvemi "národními" se podílely i jiné skupiny, jako Jednota bratří Habrovanských⁴¹, rozličné skupiny **n o v o k ř t ě n c ů** a j.

Tím přistupujeme k poslednímu a nejsvícenějšímu úkolu našeho zkoumání:

C. Ideologické vlivy.

Vzhledem k činitelům, uvedeným pod A. a B., je nemyslitelné, aby izolovaná skupina moravské šlechty (a měst⁴²) mohla odolávat po čtyři desetiletí náporu energického panovníka, jakým byl Ferdinand I., bez mocného v n i t ě n í h o p ř e s v ě d ě n í, bez "zbraní ducha", jež v osudech národů tak často vyhrály bitvu proti přesile vnější moci. — Příznivé podmínky k dosažení náboženské svobody, nebo aspoň snesitelného *modu vivendi*, existovaly v mnohých jiných místech renesanční a reformační Evropy. A přece nikde jinde nebyl toleranci dopřán vzrůst a rozkvět jako na Moravě. Jaké myšlenkové vlivy

sílily a podmiňovaly nekompromisní stanovisko moravských stavů? Rozhlížíme-li se po ideologické mapě Evropy 16. století — a moravská šlechta i města byly tehdy křížovatkou směrů se všech stran — můžeme poukázat zhruba na sedm m o ž n ý c h vlivů:

1. H u m a n i s m u s by byl svou tolerancí i chronologickým zařazením nejspíše mohl ovlivnit vývoj v Čechách a na Moravě.

a) Zajímavým svědectvím o smýšlení v těchto kruzích jsou slova v Předmluvě pražského humanisty-tiskaře, starokališníka Mikuláše Konáče z Hodišikova (zemřel 1546) k dílku jež vydal ve své vlastní tiskárně v Praze "na Lúži" 27. dubna 1511 pod názvem "Rozmlouvání o víře ne méně užitečné jako kratochvilné: v kterémžto Řimenin, Čech, Pikhart a Mudřec společně rozmlouvají".

"Poněvadž by nic dobrovolnějšího a nic svobodnějšího nebylo, jako víra a boží služba, ne málot' se tehdy mýlí vsichni, kteří bezděčně služebníky Bohu jednatí usilují a k víře žalářováním, vypovídáním i krveproléváním nutí je, neb gije (je) haněním, za vlasy smýkáním a ukrutným mordováním obraňují, ježto víra, ctnost výborná a zvláštní d a r B o ž í, ne zlým, ale dobrým, ne hadrováním, ale napomínáním a zdravým učením, ne mordováním, ale trpením má obraňována býti; neb hude-li zlým bráněna, dobráť býti nemůže, poněvadž víra ze skutků a skutkové z víry pochodí . . . Budúliť tedy skutkové dobří, dobré víry znamení bude; budú-li nevinní, čistá a nevinná víra bude, kterážto na ctnostech a nevinném životu všecka záleží . . . Kteréžto ctnosti l á s k a, kteráž jest plnost zákona, k Bohu a k bližním se připojuje a na ní všecken zákon s proroky a tak víra pravá visí, a také p ř í r o z e n ý z á k o n na samé té ctnosti záleží . . . A poněvadž ta ctnost jest grunt víry pravé, máť tedy od křesťanuov nejvíce vážena a oblibována býti, majíť se společně snášeti n e t o l i k o ž e k ř e s t' a n é, ale také ž u l i d é jsou, mají ochraňovati, milovati a lítost, od kteréž "lidé" sloví, zachovati, ne děliti se, ne říkati: Já jsem Řimenin, já Čech (utrakvista), já Bratr. Jediného Otce i Pána máš, jediným během přiroze-

ným na světlo jsi přišel, jediný křest, jedna víra jest, kteráž na lásce toliko grunt, jakož povědino, má; kteráž pak koli základ jiný vyznává, ta jistě ne víra, ale veliká nevěra netoliko sloutí, ale hodnie býti má.

Ale že obyčej již za těchto časův dopuštěním božským mezi křesťany (a zvláště v Čechách) rozličné víry aneb raději sekty jest býti, z nichž jedna každá, týmž obyčejem a navyklostí vedena jsouc, druhou zamítá, tupí a až do pekla potlačuje, protož mně se zdálo, že neužitečnou věc učiním, tyto jakéž takéž rimky (rýmy) na světlo vydám, v kterýchžto rozmlouvání o víře mezi Řimeninem, Čechem, Pikhartem a mudrcem ne tak kratkochvilně, jako užitečně býti mnim, kteřížto k s v o r n o s t i a l á s c e již po hrozných nenávistech některými aspoň pohnú, naději se . . ."43

Lidem rázu Konáčova však ztěžilo o posilivní politický program náboženské svobody. Jedním dechem žádali snášenlivost a proklínali "pikarty", horlice především pro sjednocení všech věr. V. Měrka charakterisoval Konáče jako "představitele domírajícího kališnictví, postavu plnou kompromisů, ba prospěcáře"⁴⁴.

b) Kruh humanistů v Čechách a na Moravě na konci 15. a počátku 16. století pocházel většinou z k a t o l i c k ý c h kruhů. Na Moravě byl vůdčí osobností olooucký biskup Stanislav Thurzo (biskupem 1497-1540). Pochybuji, že by někdo hledal bojovníka za náboženská práva Českých bratří nebo novokřtěnců v církevním hodnostáři, jemuž byly věnovány (s oslavnou dedikací) dva zbesilé knižní útoky proti těmto dvěma skupinám.⁴⁵

c) Podrobnějšího prozkoumání by si zasluhoval vliv E r a s m ů v, a tím spíše že v našich zemích byly nejen známy jeho spisy, některé dokonce v českém překladu, ale máme rovněž zachovánu (a kriticky vydánu⁴⁶) Erasmovu korespondenci s českým katolickým humanistou Janem Šlechtou ze Všehrd a dokonce i s moravským zemským hejtmánem Artlebem z Boskovic. Brzy potom došlo i k návštěvě bratrských poslů u Erasma v Antverpách⁴⁷. I zde je však zřejmé, že Erasmovi šlo daleko více o jednotu cír-

kve, o dosažení smíru mezi rozštěpenými tábory křesťanstva, než o zásadní náboženskou svobodu v praxi. Ta mu byla cizí. V tom smyslu psal i do Čech: nabádá katolíky, utrakvisty a pikarty (České bratry) k svornosti, i za cenu bludu v učení. Jednota je mu dražší než pravda!

2. **Katolictví.** Jestliže jsme odmítli v předchozím odstavci možnost, že by katoličtí humanisté na Moravě byli zastánci náboženské svobody, neznamená to, že katolické straně na Moravě upíráme jakýkoliv příspěvek k vývoji poměrů. Prořídle kruhy katolické šlechty se v první polovici 16. stol. smířily se *status quo* a vykazovaly celkem snášenlivost, jinde neznámou. Mnozí z nich byli vlastenci, jimž zájmy moravské stály nad zájmy církevními. Moravské katolictví po tridentské skýtá ovšem docela jiný obraz. Za vedení olomouckých biskupů a jezuitů byl tu vyhlášen boj na život a na smrt všem, kdo stáli mimo svatou církev římskou. A tak do tolerantního prostředí moravského vnesen byl cizorodý prvek, hodný poměrů ve Španělsku . . .

3. **Lutherství** — ve svých různých dogmatických odstínech a navíc ještě modifikováno českým utrakvismem — postupně vzrostlo na nejpočetnější skupinu mezi moravskými stavy. Je však velmi nesnadné, odhadnout bez podrobného studia jednotlivých osobností, jak a čím přispělo k vývoji náboženské svobody. Byly-li hlavní zásady ustáleny ještě před nástupem Ferdinanda I., je zřejmé, že vliv lutherství na vlastní zrod náboženské svobody je minimální. Vliv německé reformace začal pronikat na Moravu teprve počátkem let dvacátých (Paul Speratus v Jihlavě), a to mnohem rychleji mezi obyvatelstvo německé než české; významný početní růst možno zaznamenat teprve v polovině století. Lutherská zásada *cuius regio, eius religio* (1555) byla neslučitelná s předchozím moravským vývojem, ač bylo dosti pánů a rytířů, kteří — vyměnivše katolictví za lutherství — neváhali vnucovat své nové náboženství všem svým poddaným po vzoru svých německých souvěrců.

Ve vleklém sporu stavů s Ferdinandem a jeho nástupci nelze však upřít důležitost morální podpory, již se dostalo stavům v obdobném zápase německých evangelíků s cí-

sařem Karlem a s Ferdinandem samotným. — Předložení a uznání Augsburské konfese (1530) povzbudilo na př. českokobratrskou šlechtu k podobnému kroku v r. 1535. Na Moravě byl bližší styk s lutherskými stavy v Rakousích nežli v Německu samém. Skutečnost, že moravští stavové se nepřipojili k českým v jejich pomoci německým evangelíkům za války šmalkaldské (1547) naznačuje, že lutherský vliv sotva byl tehdy na Moravě rozhodující.⁴⁸

4. Vliv **švýcarské reformace** (Zwingli, Calvin a j.) pronikl na Moravu poměrně záhy⁴⁹, zůstal však omezen — pro nepříjemné učení o Večeři Páně — na nepočtené kruhy na levici protestantského tábora. V osobě Dubčanského — možno-li v něm spatřovat ozvěnu švýcarských myšlenek — našla sice celá otázka své dramatické rozuzlení⁵⁰, avšak jinak byla curyšská, bernská nebo ženevská reformace se svou státně-církevní výlučností a pronásledováním novokřtěnců ztěžila vábným příkladem! Z reformovaných kruhů si Bratři nejlépe rozuměli s **Bucerem** ve Štrasburku. Když však vyjednávali o svolení k českému překladu jeho spisu "O opravdové péči o duše" (Štrasburk 1583, č. př. v Litomyšli 1543), žádali, aby směli vynechat odstavec, v němž Bucer zastával právo vrchnosti na nucení poddaných k "pravému" náboženství!⁵⁰

Teprve na sklonku 16. stol. a v krizi před Bílou horou ovlivnilo kalvínské politické myšlení, ve formě falcké více než ženevské, vedoucí osobnosti u nás, a to zejména českokobratrskou šlechtu. Vliv byl tak mocný, že vyústil ve zvolení Fridricha Falckého na český trůn. Lze však mít za to, že kalvínská liturgická očista (v chrámu svatovítském a j.) a podobné "glajchšaltování" po falckém vzoru sotva bylo přijímáno s nadšením v Čechách a tím méně na Moravě!

5. Vliv **anabaptistů** na vývoj moravských poměrů předčí patrně vliv všech ostatních cizích protestantských směrů, a to nejen proto, že boj o povolení jejich pobytu na Moravě byl "zkušebním kamenem" náboženské svobody, ale též pro jejich zásadní postoj v této otázce.⁵¹ S výjimkou Českých bratří — někteří předěšli vznik anabaptismu o 60 let — křtenci byli jedinou "svobodnou" a "výběrovou" církví v

evropské reformaci a tak vlastními předchůdci církevně-právních poměrů v dnešní Severní Americe.

Traktát Balthasara Hubmaiera *Von Ketzeru und ihren Verhorenern* (1524) je jedním z prvních, ne-li vůbec prvním manifestem za náboženskou svobodu. Tentýž Hubmaier našel v červenci 1526 útočiště v Mikulově (Nikolsburg) a vyvinul zde podivuhodnou činnost misijní a publikační. Své spisy věnoval vůdčím moravským pánům. O přímém vlivu H. nelze pochybovat, na druhé straně se však nesmí přecenit. Hubmaierovo působení bylo velmi krátké: v září 1527 byl zajat a v březnu 1528 ve Vídni upálen. Jeho vlastní souvěrci se po jeho smrti většinou odvrátili od jeho politicko-náboženských náporů. Všechny jeho spisy byly vydány v německé řeči. Hlavní okolností však je fakt, že náboženská svoboda na Moravě se nezrodila teprve s příchodem novokřtěnců r. 1526. Jejich vliv byl tedy modifikující, nikoliv genetický.⁵³

6. Vliv a n t i t r i n i t á ř ů (sociniánů), kteří se na Moravě — na rozdíl od sousedního Polska — nikdy významně nerozšířili, možno považovat za minimální.⁵⁴

7. Předchozí zkoumání o možných ideologických vlivech vede ke konečnému závěru: myšlenkové kořeny náboženské svobody na Moravě vyrostly především z půdy č e s k é r e f o r m a c e. Dá se říci, že zde tkví h l a v n í p ř í n o s husitství a česko-bratrství k duchovním statkům novodobé lidské společnosti.

Toto zjištění je ovšem počátkem hledání: jaké t h e o l o g i c k é m o t i v y v husitství a v Jednotě vedly k požadavku náboženské svobody? Šlo o rozhodující vliv *Chelického*, jeho radikálního rozboru tehdejší společnosti, odmítnutí konstantinského "corpus christianum" a programu lásky, až do konkrétních závěrů politického pacifismu? Je náboženská svoboda nejhmatatelnějším ovocem prvotní *bratrské theologie*, rozlišující věci podstatné (víru, naději a lásku) od služebných a případných, a bratrského *ekumenismu*⁵⁵, t. j. pokorné vědomí o omezeném poznání Pravdy Boží v jednotlivých "jednotách" (denominacích, konfesích)? Jde tu snad také o nepřímý důsledek celkové nechuti k theoretické vytříbenosti v "učení" na úkor praktických důsledků víry? Jakou úlohu při

tom hrál *biblicism*, důraz na autoritu Boží, vyvýšenou nad každou autoritu lidskou?⁵⁶

Odpověď na tyto otázky přinese teprve trpělivé další badání.

(KONEC)

(Bibliografické poznámky) 33-56

⁵³Krokem v tomto směru je studie Fr. Hrubého, "Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náb. vyznání. ČMM 46 (1922), str. 107-169.

⁵⁴Srv. zmínku o misii Jana Kapistrána na Moravě r. 1451 v knize Ch. H. Lea, *A History of the Inquisition of the Middle Ages* (reprint New York 1955), Vol. II., p. 548: "The situation was an anomalous one — unexampled, in fact, in the Middle Ages — of heretic and Catholics dwelling together in peace, the heretic in the ascendant, yet not only tolerating the Catholic, but allowing a man like Capistrano to wander through the land . . . and making conversions unmolested. To C. the position was irritating in the extreme, insomuch as he was limited to the arts of persuasion and was unable to enforce his arguments with the dungeon and the stake."

⁵⁵Asi polovice církevních statků na Moravě přešla do rukou šlechty. (J. Pekař, ČČH XXXVIII, 1932, str. 188n.)

⁵⁶Kol 1560 bylo jen asi 50 katolických farností (pod dozorem olomouckého biskupa) z celkového počtu 600. (F. Hrubý, ČČH 1934, 289 a 1935, 242 na základě dochovaných zpráv nunciů) — Ještě r. 1578 byl jediným katolickým kandidátem na úřad zem. hejtmána Hanuš Haugvic z Biskupic a po jeho smrti 1580 opět jen jediný katolický pán, Zachariáš z Hradce, oba původně z Čech. (F. Hrubý, ČČH 1934, str. 287.)

⁵⁷O postupu protireformace na přelomu 16. a 17. stol. svědčí tato čísla: r. 1590 hlásil olom. biskup do Říma 70 farností, r. 1618 už 280 — 300 vedle 360 farností protestantských (lutherských nebo podobojí). F. Hrubý, ČČH 1935, str. 242 a 675. Šlo však většinou jen o změnu duchovní správy: procentuální náboženské rozvrstvení obyvatelstva se valně nezměnilo.

⁵⁸F. Kameníček, "Účastenství země moravské ve válkách tureckých", *Zemské sněmy a sjezdy moravské* III. (Brno 1905), str. 218-400.

³⁹ Srv. mistrnou skizzu O. Odložilíka, "Pán obého lida", *Husův Lid* XIX.3. (Chicago, Březen 1958).

⁴⁰ Vedení Jednoty bylo vždy — s výjimkou polské větve — v rukou kněží (kazatelů). Některé sbory ovšem požívaly výsad od místního pána, avšak bez ovlivňování vnitřního života církve. Ku konci 16. stol. převzali Bratři v několika ojedinělých případech správu farních kostelů.

⁴¹ O. Odložilík, "Jednota bratří Habrovan-ských", ČČH 1923.

⁴² O náboženské svobodě v mor. královských městech (Olomouc, Brno, Znojmo a Jihlava), jež nepřijala husitství a teprve v 16. stol. byla dramatickým bojištěm mezi katolictvím a lutherstvím, je žádoucí připravit samostatnou studii.

⁴³ Otiskl R. Trautmann, "Über einige unbekannte Prager Drucke des Mik. Konáč aus den Jahren 1507-1511", *Schriften der Königsberger Gelehrten Gesellschaft* (Geisteswiss. Kl., 1. Jahr, 5. Heft, Berlin 1925, str. 159). Tento spis (tisk), jenž nebyl znám Jirečkovi (*Rukověť* I. 1875, str. 381n) ani Zíbrtovi (*Bibliografie* III. č. 5251n.), byl před válkou v stát. a univ. knih. v Královci (Königsberg). Podle sdělení archiváře v Göttingen, kde jsou zbytky knihovny a archivy z Královce, uvedený spis Konáčův se pohřešuje.

⁴⁴ V. Měrka, "Mikuláš Konáč z Hodištkova", *Čas pro mod. filologii a lit.*, IV. (1915), str. 12-13.

⁴⁵ Jacob Ziegler, *Contra heresim Valdensium Libri Quinque* (Lipsko 1512).—Jo. Faber, *Sermones adversus Anabaptistas* (Videň 1528).

⁴⁶ P. S. Allen, *Opus epistolarum Des. Erasmi Roterodami* (Vol. I.-XI., Oxford 1906-1947). Korespondence se Šlechtou: Vol. III. No. 950, Vol. IV. No. 1021 a 1039. Korespondence s Artlebem: Nos. 1154 a 1183.

⁴⁷ Srv. P. S. Allen, *The Age of Erasmus* (Oxford 1914), Ch. XI. "Erasmus and the Bohemian Brethren". — F. M. Bartoš, "Erasmus a česká reformace", *Theol. příloha Křesťanské revue*, 1956, č. 1. a 2. Též německy v *Communio Viatorum* I. 116-123 a 246-257

⁴⁸ Srv. Fr. Hrubý, "Lutherství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou", ČČH

XL-XLI (1934-1935) a námítky Ferd. Hrejsy tamtéž, roč. XLIV (1938).

⁴⁹ J. Th. Müller, "Die Böhmisches Brüderunität und Zwingli", *Zwingliana* III/16. (1920, str. 514-524). — Srv. studii Odložilíkovu v pozn. 41. a německé shrnutí v *Zwingliana* IV/9 (1925, str. 257-276).

⁵⁰ Jos. Th. Müller, *Geschichte der Böhm. Brüder* II. (1931), str. 120-121. Dopisy Augusty Bucerovi (červenec 1541) ve franc. překladu Amedeo Molnára v *Revue d'histoire et de philosophie religieuses* 31 (1951), str. 142.

⁵¹ H. S. Bender, "The Anabaptists and the Religious Liberty in the 16th Century", *MQR* XXIX/2. (April 1955).

⁵² Výťah z Hubm. spisu v W. Mau, *Balthasar Hubmaier* (Berlin u. Leipzig 1912, str. 184-186) a W. Wiswedel, *B. Hubmaier, der Vorkämpfer für Glaubens — und Gewissensfreiheit* (Kassel 1939, str. 56-59). — Jedinou českou prací o H. je *Balthasar Hubmaier a počátkové novokřesťanstva na Moravě* od Fr. Xav. Hoška (Brno 1867). — Anglická práce od Henry C. Veddera a řada něm. monografií.—

⁵³ Zajímavý je protestní list Jakoba Huttera proti pronásledování křtěnců na Moravě r. 1535 (v souvislosti s aférou v Münsteru). — Něm. text otištěn několikrát, naposledy od A. J. F. Zieglschmid, *Die älteste Chronik der Hutterischen Brüder* (Ithaca, N. Y. 1943, str. 149-154). Angl. překlad naposled u H. E. Fosdick, *Great Voices of the Reformation* (New York 1954, str. 303-307).

⁵⁴ Tragické postavě italského generála františkánského řádu, později kalvinisty se sklonem k antitrinitářství, *Bernardino Ochino*, jenž našel poslední útulek ve svobodné Moravě a tam ve Slavkově v prosinci 1564 umřel, věnoval studii R. H. Bainton v knize *The Travail of Rel. Liberty* (1951, str. 149-176) a českou črtu F. M. Bartoš v knize *Bojovníci a mučedníci* (1946, str. 111-113).

⁵⁵ Srv. článek F. M. Dobiáše o ekumenismu v Jednotě, otištěný v červnovém čísle t. I.

⁵⁶ Na kořeny náb. svobody v myšlení Jednoty, a to už v listu br. Řehoře Valečovském, po prvé upozornil kuse Jaroslav Goll v ČČH XVIII (1912), str. 233n. — Nově pak tento

badatelský úkol nadhodil prof. J. B. Souček. "Náboženská svoboda v českých reformačních dějinách" (*Křesťanská revue* XV/6. Praha 1948, str. 166-169), a R. Říčan, "K otázce ekumenismu, svobody svědomí a náboženské tolerance v české reformaci" (*Th. příloha Křest. revue* 1959, str. 81-89.). O "Budovcově obraně Jednoty a svobody svědomí v r. 1604" pojednal F. M. Bartoš v *Theologia Evangelica* IV (1951), str. 88-101. (Angl. překlad v *Church History* 1959, 229-239).

Bibliografické zkratky:

ARG — Archiv für Reformationsgeschichte

ČČH — Český časopis historický

ČMM — Časopis Matice Moravské.

Józa Novotný:

"Ne silou, ani mocí, ale Duchem mým."

Zachariáš 4,6.

Jest skutečně pozoruhodno, jak naše náboženství podléhá duchu času. Jest jen přirozeno, že do jisté míry i nejlepší věci na světě a tedy i náboženství se neubrání vlivu doby a místa. Nebudeme se tedy diviti, nalezneme-li náboženství obyvatelů severských zemí vážnější, než náboženství obyvatelů zemí jižních. V severských zemích jest zápas o ekývu chleba těžší, než v zemích jižních, kde příroda je ochotnější ve vydávání svých pokladů. Také pochopíme lehko, že náboženství v době slávy v zemích československých za husitských válek, musilo míti radostnější ráz, než v době těžkého utrpení, jako bylo v době pohélohorské. A tak i náboženství dneška jistě nedolá úplně dnešní době. Nemůže být naprosto totožné s náboženstvím našich předků. Avšak každé zdravé náboženství za všech dob a na všech místech přes tvárlivou přizpůsobovací schopnost mělo především určitou svatyni svatých svých zvláštních statků, jejíž vstup střežilo pečlivě, aby nepříznivé vlivy její svaté ovzduší neporušily. Zdravý náboženský člověk všech dob i míst vždy do jisté míry plovat proti proudu své doby.

Nám jest dnes především zapotřebí lidí rázu starozákonních proroků. Jejich jméno v původním jazyku jest odvozeno od slovesa přetékati. Starozákonní proroci byli lidé, kteří duchovním životem byli tak naplněni, že až jejich nadšení přetékalo z jejich srdcí na ty, s kterými se stýkali. Musili mluvit. "Lá-

ska Kristova nutí nás", zní správnější překlad novozákonního verše. "Kalich můj naléváš, až oplývá."

Nedejme se oklamat poselstvem komunistů — že pro člověka, podle Chruščova, úplně stačí k jeho štěstí, když komunisté se postarají o ráj na tomto světě. Ostatně ten ráj Chruščovův, který vybudoval ve Východním Německu nijak neudržel tam tři miliony Němců, kteří z toho ráje utekli, až nyní musí občany toho "ráje" udržovat doma ostnatým drátem. "Ne samým chlebem živ bude člověk." K pravému lidskému štěstí nestačí jen dostatek chleba, nýbrž i zdravá a dostatečná náplň duchovních darů. To musíme stále zdůrazňovat a všichni křesťané se musí této činnosti účastnit. Jeden jest Duch, avšak rozliční darové—jak ten duch dává jim vynalovati.

Nový zákon rozeznává tyto způsoby práce.

Kéryxo. Býti heroldem. Jan Křtitel jest vůdcem celé této skupiny vyvolenců. Jeho úkol byl neobyčejně významný, neboť připravoval cestu Tomu, který přišel v dějinách světa jen jedenkrát. A takových jemu podobných bylo velmi málo. Svě předchůdce měl Jan Hus v Miličovi, Matěji z Janova a Waldhauseru. Avšak i takoví předchůdci přicházejí v dějinách jednou za staletí. Nemůže tedy každý být heroldem. Také být hasatelem Kristova evagelia v tom smyslu, jak původní text naznačuje v slově "parakaleo", není každému dáno. Bylo to dáno ohnivému řečníku Petrovi, který zapaloval srdce lidská svými řečmi. Z výmluvných kázání Jana Rokycany v Týně lítaly kostnické jiskry a zapálily duchovní olej v srdcích posluchačů, kteří založili později Jednotu. Avšak i tento dar jest dán jen několika jednotlivcům.

Vyprávět o zkušenostech náboženských, jak to vyjadřuje řecký výraz "laleo": může věru každý. Evangelia nám zjišťují, kolik následovníků Kristových z nejprostších tříd lidské společnosti z vděčnosti za poskytnutou pomoc vypravovali v kruhu svých známých o zkušenostech, které prožili. Jest patrné, že tyto prostí lidé zahanbí mnohého následovníka naší doby.

A konečně i když někdo nemá daru k souvislému vyprávění, rozhovor vésti se známými o tom, čím jest jeho srdce plné, bude moci

každý. Tuto činnost nazývá řecký Nový zákon "dialogo": ptáti se a odpovídati, vésti rozhovor s jinou osobou.

Mnozí darové, ale tentýž duch, každý trochu jinak líčí to, co prožil a přec je to totéž.

Jeden drahokam, pohlédni však naň s které strany si přeješ, vždy objevíš nový půvab, ač předmět tvého pozorování se nemění, naopak získává právě rozmanitým pohledem.

A tak se to mělo i s evangeliem Kristovým, které mně osobně bylo v životě často-krát a rozličnými způsoby zvěstováno.

Poprvé od té, která nás na světě má nejraději — od mé maminky. Bylo to rozhodně nejmocnější zvěstování, neboť bylo nejen ozdobeno krásnými slovy, nýbrž hlavně oslazené nejčistší láskou matčinou, kterou vypravovatelka vědomě mísila ve svém vypravování a tak símě evangelia a duchovní potravu činila záživnou. Tehdy bylo zaseto símě evangelia v mé srdce. Přišla však doba, kdy se mi totéž evangelium objevilo opět v jiném, novém světle: bylo to v době prvé lásky protestantských sborů ještě za Rakouska, kdy pronásledováním sice sbory trpěly, avšak temné pozadí pronásledování jen zvyšovalo záři světla, které vysoko hořelo na shorovém svícnu. Tehdy mi tyto doby byly tekutými vodami, při kterých se mi můj strom víry zazelenal. Pak přišlo světlo bohosloveckého studia, kdy takřka denně mi byla objasňována některá záhada duchovního světa. Tenkrát mi rozkvétl můj duchovní strom, štípený matkou při tekutých vodách první lásky našich sborů. A konečně přišla pozeňnaná doba mé vlastní práce ve sboru, kdy mi bylo dopřáno se potěšit nejedním sladkým plodem. Ejhle, totéž evangelium, avšak v tolikerém zabarvení a s tolikerou vůní. Jeden Duch, avšak rozliční darové a proto i rozličné obrazy téhož evangelia.

Tohle jest to hlavní, evangelium Kristovo i když je každý podáme v tom rouše, jak nejlépe umíme. Jestli pak budeme zvěstovat toto evangelium v katedrálách nebo mezi ploty, Pán Bůh jest na ohou místech. Jsou církve, které mají za hlavní úkol, aby v kostele bylo uspokojeno pět smyslů. Bylo případně řečeno, že člověk pochopuje náboženství šestým smyslem. Není divu, že v kostelích, kde chystají návštěvníku jenom pastvu pro pět smyslů, nemají kdy ani schopnosti na šestý smysl a

také je-li návštěvník cele zaměstnán, aby jeho pět smyslů bylo uspokojeno, nezbuďte místa pro potřeby šestého smyslu.

Dnes pak, kdy jsme napadáni komunisty, jejichž první podmínka vstupu do komunistické strany, jest čirý ateismus, musíme všichni býti zvěstovateli evangelia — nejen bohoslovci z povolání. Každý člen křesťanské společnosti musí si uvědomit, jaká zodpovědnost na něm jest, aby křesťanství v tomto boji na život a na smrt zvítězilo.

Proto, nezapomeňme, co praví náš text, že ne silou ani mocí, nýbrž Duchem mým, praví Panovník Hospodin, bude zbudováno Jeho království — avšak jenom tehdy, když každý z nás svým způsobem bude zvěstovatelem Jeho království. Amen.

Modlitba. Hospodine, pomoz nám, abychom si uvědomili, jaká zodpovědnost na nás spočívá v dnešním zápase na život a na smrt s naším úhlavním nepřítelem. Dej sílu, aby každý z nás tak, jak jest nám dáno, bojoval, až do úplného vítězství. Amen.

"Nikdy nezapomeňme: poklesky a pády věřícího člověka nejsou nikdy jen jeho soukromou věcí, ale vždycky také ránou, kterou krvácí tělo Kristovo!"

(Na každý den 1960)

Z našeho Siona a odjinud

Br. Josef Zajíček z Windsor, Ontario, nám zaslal dopis, ve kterém sděluje, že schůze Československé baptistické konvence, konaná od 14. do 17. července ve Windsor, byla krásně navštívena. Účastníci ze všech částí Kanady a Spojených států "prožívali skutečné hody lásky." Kazatelé a řečníci na konvenci byli následující bratři a sestry. Rev. W. Malanowski, Rev. J. J. Shereda, Rev. J. D. Michael, Rev. D. Chipka, Rev. J. P. Piroch, Rev. J. K. Zeman, Rev. J. A. Millard, Rev. Š. Švec, s. K. Hudáček a s. Scripture a j. Br. kaz. Zajíček byl hostěm kazatelem.

Christian Century uvádí v čísle ze 13. srpna t. r., že celkový příspěvek na zahraniční misie obnášel v r. 1959 (statistika se týká pouze evangeliků) 170 milionů dolarů. Mnohý čtenář si pomyslí, že toto jest veliký obnos — a vskutku jest! avšak připojíme-li k tomu

poznámku, že zmíněný obnos představuje jen \$2.75 na osobu, pak musíme přiznat, že to je jen almužna. V srovnání pak s cenou nejnovějších válečných zbraní skutečně misijní příspěvěk představuje velmi malý obnos.

Tragická smrt generálního sekretáře Spojených národů představuje velkou ztrátu pro všecken svobodný svět. Dag Hammarskjöld symbolisoval pro západní svět to nejlepší úsilí pro světový mír. To, že zahynul v blízkosti Ndola v Severní Rhodesii, na cestě k mírovému jednání s kongolskými představiteli v Katanga, jen podtrhuje jeho život zasvěcený světovému míru. Spojené národy a celý svět bude dlouho cítit jeho tragický odchod. Naše touha i modlitba jest, aby důležité místo generálního sekretáře bylo brzy obsazeno a aby ten, jenž bude povolán do této zodpovědné funkce byl muž nejen diplomatických schopností, ale neobyčejné moudrosti, trpělivosti a upřímné touhy po světovém míru. Doufáme, že paralyzující plán t. zv. "trojky", jak je navrhován Sovětským svazem, nebude přijat. Spojené národy potřebují schopné vedení, které by nebylo stále ohrožováno t. zv. "Veto power."

Charles W. Ranson, generální ředitel fondu Mezinárodní misijní rady pro theologickou výchovu byl nedávno instalován za presidenta methodistické církve v Irsku. Toto jest poprvé v historii této církve, že její nejvyšší představitel nebyl zvolen z místní skupiny methodistického kleru.

Obnovení nucleárních pokusů Sovětským svazem představuje úsilí ministerského předse-
dy Krushchova vznésti zmatek a strach do rodin Zapadních národů a tak mu umožní prosazení jeho politických cílů v oblastech mezinárodního napětí (Beriín, Laos, Komunistická Čína, a j.) Výhrůška Krushchova, že Rusko jest schopno vyrobit 100 megatonových bomb sotva zastraší zodpovědné státníky Západu, protože každý z nich ví, že i daleko menší bomby jsou schopny zničit největší města a zanechat rozsáhlá území pustinami po řadu let. A nejen to, nikdo nemůže věřit že Krushchov by si mohl myslet, že i v případě náhlého a tajného útoku, Rusko by uniklo úplně neb i jen částečně k záke. Vyhrůžování nucleárnímí zbraněmi z kterékoli strany jest nejen dětinské, ale hrubě nezodpovědné. Podobné počínání nenaznačuje sílu, ale spíše slabost prohlasovatele. Nezodpovědné

počinání sovětského vůdce donutilo i naši vládu k znovuzahájení **podzemních nucleárních** zkoušek. Naším přáním a jistě tužbou všeho lidstva však jest zodpovědné jednání o odzbrojení, které by vedlo i jen k relativně scablní a mírové světové společnosti. Vojenskými výhrůškami však k takovým podmínkám nedojdeme. Strach budí jen strach a všeobecnou nedůvěru.

Předplatné a dary na časopis a práci Jednoty došlých do 14. září 1961.

Jos. Ouretsky, Omaha, Neb.	\$20.00
Fred Samek, Jr., Cedar Rapids, Iowa	5.00
Sunday School Union of the Unity of the Brethren of Texas, zaslal Rev. F. A. Simcik, Granger, Texas	25.00
Frank Ondracek, Chicago, Ill.	3.00
L. Szalatnay, Washington, D. C.	10.00
John Michalko, No. Braddock, Pa.	5.00
Mrs. F. Starch, Mrs. A. Jasa, Superior, Wis.	2.00
Enrico S. Molnar, So. Pasadena, Cal.	3.00
Anna Horejs, Omaha, Neb.	10.00
Mary Kratochvil, Franklin, Ky. (\$2.00 předplatné a \$1.00 dar)	3.00
Julia Jindra, Pittsburgh Pa. (\$2.00 předplatné a \$3.00 dar)	5.00
Milos Basek, M.D., New York, N. Y.	20.00
Mrs. Elizabeth Power, Albuquerque, New Mex. (předpl.)	2.00
Marie Krupala, Wall, Tex. (před. a dar)	5.00
Anton Travnicek, Smithville, Texas (\$2.00 předpl. a \$5.00 dar)	7.00
Mary Habrda, Los Angeles, Calif. (\$2.00 předpl. a \$8.00 dar)	10.00
Frank Hejzlar, Park Falls, Wis. (\$2.00 předpl. a \$10.00 dar)	12.00
Miss Frances Smreck, Maitland, Fla. (2. předpl. a \$3. na tisk. fond)	5.00
Anna Kremensky (S Kremensky) Westchester, Ill. (doplatek)	5.00
Mrs. Paul Brusil, Binghampton, N. Y.	3.00
S díky přijala a o další pomoc prosí, Národní jednota čsl. protestantů, Mr. John Opie, pokl., 4800 So. Hoyne Ave., Chicago 9, Ill.	